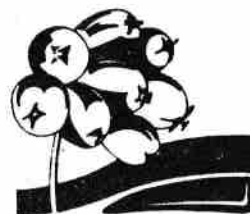

De Rosdoek

nr 40

heemkundige studiekring
De Acht Zaligheden

heemkundige studiekring
de acht zaligheden

HEEMKUNDEVERENIGING 'DE HOOGHE DORPEN'
VESSEM WINTELRE KNEGSEL

DE ROSDOEK

Aflevering 40

Juli 1986

Verschijnt 4x per jaar

Redactieadres: Th. van der Aalst, Ganzestraat 17,
5527 CA Hapert, tel. 04977-1671.

Administratie: C.H.M. Witmer, Nijverheidslaan 16
5506 EE Veldhoven.

Redactieteam:

- Th. van der Aalst, Ganzestraat 17, Hapert.
- H. Backbier, Heike 6, Vessem.
- J. v.d. Biggelaar, Kerkstraat 13, Wintelre.
- Mevrouw Th. Cools-van Son, Antwerpsebaan 9, Knegsel.
- H. Huijbers, Weverstraat 10, Steensel.
- A. Kockx, De Pottenbakker 44, Veldhoven.

De volgende Rosdoek verschijnt in sept. 1986.
 Copy wordt ingewacht tot uiterlijk 1 aug.1986
 op het adres van de redactie.

Van de bestuurstafel.....

Deze week kwam het kennismakingsnummer van de Rosdoek gereed. Een extra nummer, bedoeld als mogelijke kennismaking voor de lezer(es) met het werk van de heemkunde in het algemeen en dit van onze kring in het bijzonder. Het ligt in de bedoeling om dit nummer gericht te verspreiden onder belangstellenden. In het bijzonder wordt hierbij gedacht aan onderwijskrachten, zowel in het lager als in het vervolgonderwijs. Voorts aan de nieuwe bewoners binnen ons kringgebied- Bezien zal worden op welke manier de verspreiding hieronder het best kan plaatshebben.

Graag willen wij ook aan U een of meer exemplaren voor dit doel beschikbaar stellen indien U in Uw eigen woon- en werkomgeving de belangstelling voor de heembeweging -en onze kring- wilt opwekken. Een telefoontje of een briefkaartje aan onze secretaris en binnen enkele dagen vallen de gevraagde exemplaren in de brievenbus. Ik vertrouw erop dat U aan deze ledenwervingsactie wilt meewerken. Het kan niet moeilijk zijn om een nieuw lid te werven en onze kring is er mee gebaat.

In het Veldhovensgemeentelijk museum "t Oude Slot" loopt momenteel de fototentoonstelling van onze kring "De Kempen toen en thans". Voor hen die nog niet in de gelegenheid waren deze interessante expositie te bezichtigen kunnen dus daar nog terecht: adres: Hemelrijken 6, Veldhoven (Zeelst). De openingstijden: zaterdag en zondag van 13.00 tot 17.00 uur en verder op afspraak (tel. 040 - 533160).

In dit museum zal verder zeer binnenkort een vaste collectie archeologica in een geheel vernieuwde inrichting worden geëxposeerd. Materiaal afkomstig uit de directe eigen omgeving. We komen hier wellicht nog nader op terug.

Met het oog op de komende periode wil ik ten slotte iedereen een zonnige en blije vakantie toewensen.

Oerle, 10 juli 1986.

Th. v.d. Ven,
voorzitter.

Archeologische opgravingen in de Kempen.

In augustus, begin september van dit jaar zullen in de Kempen weer opgravingen plaats hebben door het Instituut voor Pre- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam. Daarbij bestaat de mogelijkheid dat belangstellende vrijwilligers worden ingeschakeld om te werken onder leiding van vakmensen.

Voorwaarde is dat:

- men geheel belangeloos en op vrijwillige basis meewerkt;
- men tenminste een volle week meewerkt. De opgravingen duren ca. 2 weken;
- men voor eigen vervoer zorgt;
- geen schoenen met profielzolen draagt;
- men zin en goede zin heeft en beschikt over een conditie die tot graafwerk in staat stelt.

Niet nodig is dat:

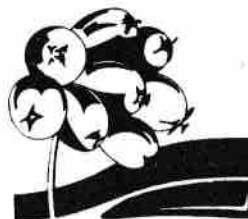
- men verstand heeft van archeologie;
- men gereedschap meebrengt. Daarvoor wordt gezorgd.

Wie belangstelling heeft kan zich schriftelijk melden bij het secretariaat van de Heemkundige Studiekring De Acht Zaligheden, Nijverheids-
laan 16, 5506 EE Veldhoven (voor 27 juli 1986).

Men dient dan op te geven:

Naam en adres, telefoon (eventueel) en de weken die men beschikbaar is. Telefonische informatie wordt U gaarne verstrekt door ondergetekende,
tel. 04970-12082.

H. Strijbos.

heemkundige studiekring
de acht zaligheden

Nieuwe leden:

- mevr. Beljaards-Hendriksen, Hapert
- mevr. Walboomers-Berends, Reusel
- mevr. Schnijder-Willemse, Veldhoven
- dhr. Schnijder, Veldhoven
- dhr. Verspaandonk, Veldhoven
- dhr. Hoogers, Wintelre
- dhr. Klessens, Wintelre
- mevr. v.d. Heyden-v.d. Loor, Luyksgestel
- mevr. Sengers-v.d. Cleven, Luyksgestel

Programma

- 28 aug: Lode Jordaens,
lezing met dia's met als onderwerp
"Landelijk vervoer in de Kempen ± 1900",
kruiwagens, brouwerskar, etc.
- 18 sept: mevr. Pijnenburg-Lucas,
"Brabantse mutsen en poffers".
- 23 oct: dhr. de Brouwer,
film en lezing over "Het leven van
Vincent van Gogh".

mej. A. Rijken.

Grepen uit de onvoltooide van A.P. de Bont

Pier, znw.m..Het woord "pier" speelt in de taal van de Kempenaren ook een rolletje. Het komt voor in de vergelijkingen:

- zo dood as ne pier
- zo dun as ne pier
- zo vol as en potje mee pieren
- keken as ne pier öt en duske
- hij leeft an alle enden läk ne pier.

Verder is het gezegde van de molenaar: As 't regent leupt den boer, de pooling en de pier, waarmee hij te kennen wil geven, dat bij regenachtig weer de boer zich met zijn zakken naar de molen spoedt -hij heeft dan nauwelijks de tijd- terwijl ook de paling en de pier in beweging komen.

In het algemeen moet men pieren in de vette grond zoeken. Het is duidelijk dat men er in de droge zandige Kempen weinig aantreft.

Zo is het begrijpelijk dat in Steensel, waar de boeren voorheen hun (Steensels) zand gingen halen bij het bouwen van hun huizen -het was scherp, kiezelachtig zand- naar de volkshumor meende, slechts één, zegge en schrijve één pier te vinden was, die bij de pastoor die een vette tuin had, aan een boomketting lag. Hetzelfde verhaal vindt men bij Cornelissen-Vervliet onder het woord magerhal: schertsende benaming voor het dorp Halle bij Zandhoven: in Arendonk blz. 291 "Ze (de Arendonkers) lieten er (te Ravels) den pier gerust die aan een ketting, op het kerkhof gebonden lag".

Marnix Gijsen, Telemachus in het dorp, blz 8, schrijft: "Waar links de aarde en de kom der beken rood zien van het ijzermaal, ligt rechts (in het dorp Blaren) niets dan zandgrond, vermengd met versteende schelpjes. De vissers gaan pieren zoeken links van de Romeinse heirbaan en beweren, dat men rechts slechts één pier bezit, die daarom aan een zware ketting vastligt".

Vroeger, veel meer dan thans, was Steenselse pier een scheldnaam voor een bewoner van Steensel. Het verhaal gaat, dat een ooievaar op zekere keer een mol had gepakt en, boven Steensel gekomen, hem vroeg of hij soms gaarne in leven was gebleven. Toen de mol informeerde waar ze waren en het antwoord luidde: "Boven Steensel", verzocht hij de ooievaar om hem maar op te peuzelen, daar er in Steensel toch maar één pier was en hij niet graag de hongerdoor stierf.

J. v.d. Biggelaar.

Heemkunde en onderwijs

Een commissie, bestaande uit een aantal bestuursleden en enige externe deskundigen, onderzoekt de mogelijkheden die heemkunde kan hebben in en voor het onderwijs. Eigenlijk is dat een voor de hand liggende zaak en vele scholen maken dan ook dankbaar gebruik van de omgeving van de school en de daarin liggende didactische mogelijkheden

Verscheidene van de aangesloten heemkundeverenigingen namen en nemen zelf het initiatief en onderhouden goede contacten met de scholen in hun werkgebied. Een goede zaak.

Voornoemde commissie wil dan ook graag kennis nemen van de wijze waarop deze verenigingen die contacten onderhouden en wat de inhoud is van het aanbod aan de scholen. Deze informatie kan worden gebundeld en een handvat vormen voor andere heemkundeverenigingen die met de gedachte spelen eveneens de scholen binnen te stappen met hun aanbod aan heemkundig materiaal.

Het ligt in de bedoeling om t.z.t. aan dit onderwerp een studiedag te weiden. Omdat de noodzakelijke voorbereidingen meer tijd en inzet vergen dan tot nu toe werd verwacht, moest worden besloten de geplanddag op 19 april 1986 af te gelasten. Nieuwe voorlopige datum: 18 oktober!

Voor eventueel nader gewenste informatie gelieve U contact met het bestuur op te nemen.

Redactie.

Van de boekenplank

Gheyn, J. de
 Jacques de Gheyn II als tekenaar,
 1565 - 1629.
 Rotterdam: Boymans van Beuningen,
 1986.
 195 p. ISBN 90-6918-007-3
 Prijs + f 50,--
 Bevat mooie laat-middeleeuwse
 prenten.

Over het branden van kaarsen: ritueel en sym-
 boliek/door M.E. Calland.
 Amsterdam: Schors, 1986.
 143 p. ISBN 90-6378-129-6 Prijs f 29,50

Kleurig glas in monumenten: conservering van
 gebrandschilderd glas/samenst. Rijksdienst voor
 de Monumentenzorg i.s.m. het Centraal Laborato-
 rium voor Onderzoek van Voorwerpen van Kunst
 en Wetenschap, Amsterdam; red. H. Janse.
 's-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1985.
 62 p. ISBN 90-12-04735-8. Prijs f 25,--

Woordenboek van de Brabantse dialecten.
 Dl. II, afl. 3: Leerbewerking/door P.H. Vos e.a.;
 red. A. Hagen.
 Assen: Van Gorcum, 1986.
 P. 575 - 853. ISBN 90-232-2085-4 Prijs f 130,--

Dr. H. Schaepman in woord en beeld/door C. Smal
 e.a.; publ. van het Dr. Schaepman Centrum.
 Kampen: Kok, 1986.
 96 p. met bibliografie. ISBN 90-242-4610-5
 Prijs f 14,90

Praktijkboek stads- en dorpsvernieuwing/red.
 J.L. Verbeek e.a..
 's-Gravenhage: Vereniging van Nederlandse Ge-
 meenten, 1986.
 133 p. ISBN 90-322-2524-3 Prijs f 25,--

Bouwen door de eeuwen heen: inventaris van het
 cultuurbezit in België.
 Dl. 10n (3 dln.): Provincie Antwerpen: Arron-
 dissement Antwerpen.
 Gent: Snoeck-Decaju, 1986.
 CIV, 1295 p. ISBN 90-70841-74-X Prijs f 168,--

De posthoorn bij Rupchen: snelverkeer in de
 Gouden Eeuw/door Harrie Hezemans, 2e dr.
 Sprundel: Hezemans, 1986.
 44 p. ISBN 90-900125-0-8 Prijs f 10,--

Bron van publikatie: voordrachten en opstellen
 over de ontsluiting van geschiedkundige bronnen/
 red. K. Kooymans e.a.
 's-Gravenhage: Rijkscommissie voor Vaderlandse
 Geschiedenis 1985.
 312 p. Prijs f 35,--

Ik zing mijn lied voor al wie met mij gaat:
 vrouwen in de volksliteratuur/ red. Ria Lemaire.
 Utrecht: HES, 1986.
 208 p. ISBN 90-6194-255-1 Prijs f 27,50

Ridder, vrouw en huwelijk: de Middeleeuwse oor-
 sprong van het moderne huwelijk/door George
 Duby, 2e dr..
 Amsterdam: Becht, 1986.
 320 p. ISBN 90-230-0591-0 Prijs f 39,50

Winkler Prins lexicon van de Nederlandse letter-
 kunde/ red. R.F. Lissens e.a..
 Amsterdam: Elsevier, 1986.
 ISBN 90-10-05868-9 Prijs f 95,--

Nederlandse spreekwoorden, spreekwijzen, uit-
 drukkingen en gezegden: naar hun oorsprong en
 betekenis verklaard/door F.A. Stoett, 5e dr..
 Zutphen: Thieme, 1986.
 2 dln. ISBN 90-03-90220-8 Prijs f 49,50
 1e dr. 1901.

- Plantenrijk: wilde planten in hun landschap/
door Wim Schroevers e.a..
3e dr.
Alphen aan den Rijn: Atrium, 1986.
176 p. ISBN 90-6113-220-7 Prijs f 19,90
- Hortis naturalis: van keukenkruid tot oude
boerenbloem: met eeuwenoude raadgevingen en
nieuwe recepten/ door Heikie Hoeksma.
Augustinusga: Jansma, 1985.
122 p. ISBN 90-6272-132-X Prijs f 19,50
- De waanzinnige veertiende eeuw/door Barbara
Tuchman, 8e herz. dr..
Amsterdam: Elsevier, 1986.
743 p. ISBN 90-10-05914-6 Prijs f 39,50
- Kerken van Cuypers in oude ansichten/door Jan
Jongepier en Andries Monna, 2e dr..
Zaltbommel: Europese Bibliotheek, 1986.
76 p.. ISBN 90-288-4368-X Prijs f 19,90
- Gebruiksbeperking van de moderne topografische
kaart bij onderzoek in het cultuurlandschap/
door M.M.G.J. Bakermans.
Wageningen: Pudoc, 1986.
VII, 80 p. ISBN 90-220-0901-7 Prijs f 25,--
(Landschapsstudies;7)
- Volksaardewerk in Nederland sedert de late Mid-
deleeuwen/ door J. Kleyn, 2e dr..
Lochum: De Tijdstroom, 1986.
256 p. ISBN 90-6087-921-X Prijs f 96,--
Oorspr. titel: Volksaardewerk in Nederland,
1600 - 1900.
- En de boer, hij ploegde voren/ door Johan
Biemans en Mary Klein Holkenborg-Huethorst;
uitg. onder auspiciën van de Stichting Eicha.
Hapert: De Kempen, 1986.
117 p. ISBN 90-71567-04-4 Prijs f 22,50
Betreft: Geschiedenis van De Pielis te Bergeyk.

Toelichting bij de geologische kaart van Neder-
land 1:50.000: blad Eindhoven West (51W)/ door
J.H. Bisschops, J.P. Broertjes en W. Dobma;
publ. van de Rijksgeologische Dienst.
's-Gravenhage: Staatsdrukkerij, 1985.
216 p met kaarten Prijs f 35,--
Een meer dan aanbevelenswaardig werk voor ieder
die in de geologie en archeologie van onze om-
geving is geïnteresseerd.

Kempens kramersvolk in Nederlandse ende Rijnland-
se gewesten tijdens de 17e eeuw: bouwstoffen
tot de geschiedenis van de Teutenhandel/ door
J. Mertens.
Hechtel-Eksel: J. Mertens, 1985.
182 p. Prijs incl. verzendkosten Bfr. 630,--
Besteladres: Postbus 18 B-3568 Hechtel (België).

Nondeju: (on)bezorgde jeugdherinneringen uit
crisus- en oorlogstijd/ door Chris Schriks.
Amsterdam: Uniepers, 1986.
160 p. ISBN 90-6825-023-X Prijs f 24,90
Het boek handelt over de toenmalige situatie
in Helmond.

Het Beste boek voor de weg/uitgeg. door Rea-
ders Digest en de ANWB.
Amsterdam: Readers Digest, 1986.
64 p. + kaarten en plattegronden.
ISBN 90-6407-138-1 Prijs f 95,--
Bevat 36 toeristische routes in Nederland en
het Duitse en Belgische grensgebied en een aan-
tal stadsplattegronden.

Christenheid en Christendom in de Middeleeuwen:
over de verhouding van godsdienst, kerk en sa-
menleving/ door Adriaan H. Bredero.
Kampen: Kok Agora, 1986.
358 p. ISBN 90-242-7530-X Prijs f 49,90

Onkruid: botanische wandelingen/ van F.W. van Eeden.

Haarlem: Schuyt, 1986.

441 p. ISBN 90-6097-046-2 Prijs f 24,50
Oorspr. verschenen in 2 delen, 1886.

Typisch Biks: verzameling artikelen over het leven en werken van een aantal Bekenaren/red. Ad van Gool; foto's Fred van Laarhoven.

Hapert: De Kempen, 1986.

156 p. ISBN 90-70427-39-7 Prijs f 25,--
Bevat korte beschrijvingen met foto van het leven en werken van een aantal inwoners van Hilvarenbeek. Eerder verschenen in het Beeks Weekblad.

Tussen de Haai en d' Ekker: een greep uit de geschiedenis van Westerhoven/ bijeengebracht en geschreven door Willy Roelofs, Wim van Nunen en Frans Hoppenbrouwers; uitgeg. onder auspiciën van de Stichting Gemeenschapswerk Westerhoven en het Comité Eeuwfeest Kerkgebouw Westerhoven.

Westerhoven: S.n., 1986.

240 p. Prijs f 38,--
Te bestellen bij: H. Henkens. tel. 04902-14150.
Dit fraai uitgevoerde boek bevat naast een aantal lezenswaardige historische verhalen een schat aan foto's die een natuurgetrouw beeld geven van het leven en werken in een kleine Kempische leefgemeenschap in de eerste helft van deze eeuw.

H. Huijbers.

De oude postroute over Steensel

In de "Rosdoek" nr. 33 van september 1984 werd de vraag gesteld of iemand iets meer wist over deze oude postbaan, die vanuit het noorden over Steensel naar Maastricht en Luik voerde. Deze vraag van de redactie volgde op een artikel van J. Spoorenberg in ditzelfde nummer van de Rosdoek, waarin het probleem werd besproken dat Eindhoven de post steeds moest afhalen te Steensel. Nu was (en is) er ook in Woensel een Oude Bosschebaan, maar kennelijk prefereerden de postkoetsen en vele voerlieden de baan over Steensel.

In de studie over de aanleg van de rijksweg van 's-Hertogenbosch over Boxtel-Best-Eindhoven en Hasselt naar Luik wordt ook de postroute over Steensel genoemd (Vercauteren, 1956 en 1958). Uit deze studie over het verloop van de weg tussen Holland en Luik blijkt duidelijk, dat er nogal wat rivaliteit heeft bestaan tussen enkele Brabantse steden over de richting die deze rijksweg zou volgen. Aanvankelijk gaf men de voorkeur aan de verbinding vanuit Holland over Breda naar Maastricht en Luik. Daarbij kon men gebruikmaken van een reeds bestaande brede baan die in Chaam en Alphen nog steeds "Maastrichtse baan" heet en in Bladel en Bergeyk "Bredase baan" wordt genoemd.

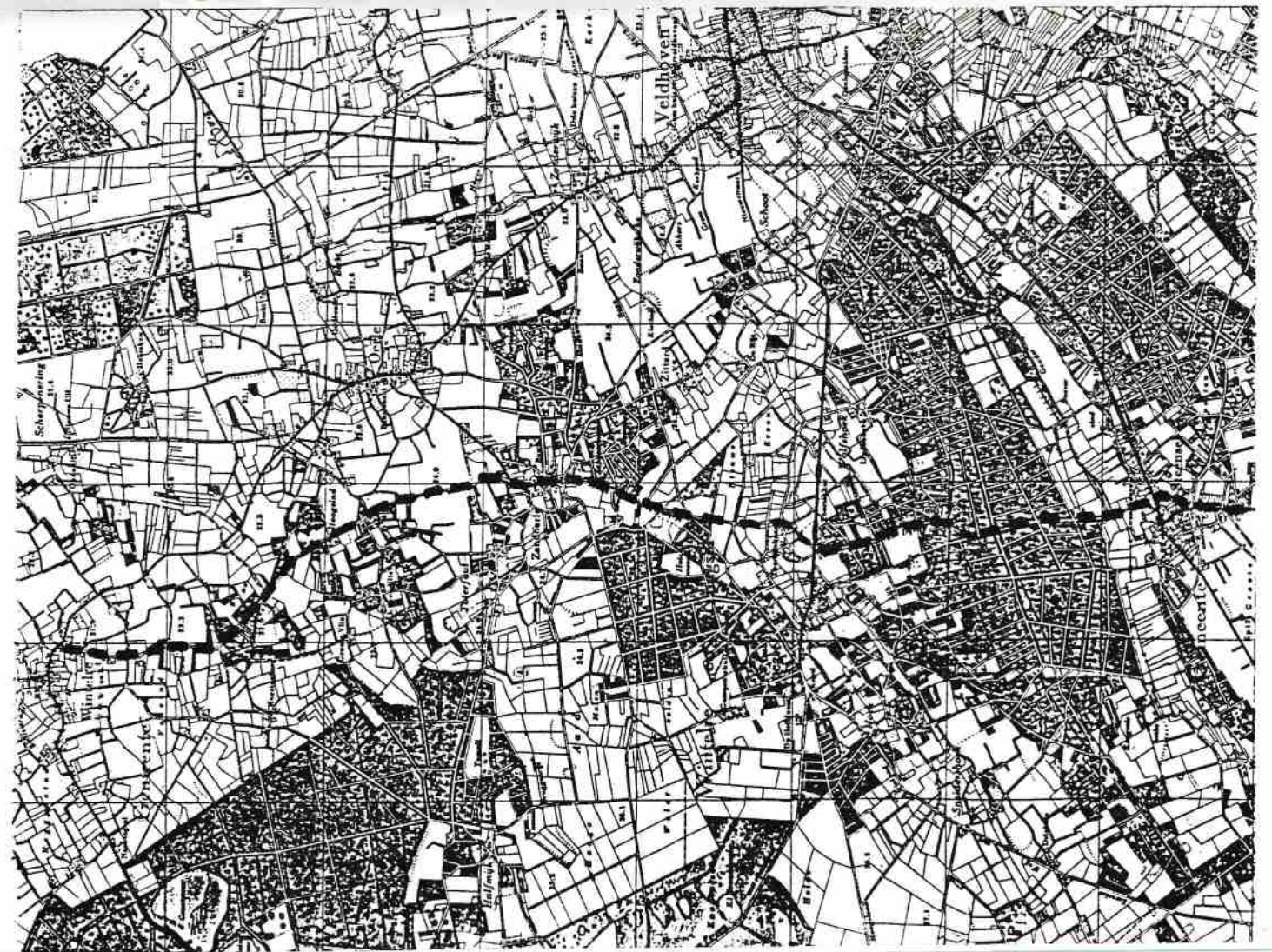
's-Hertogenbosch had uiteraard ook belangstelling voor een verharde rijksweg en dacht hierbij aan de oude postroute over Oirschot en Steensel. Het heeft Eindhoven heel wat moeite gekost voordat de weg uiteindelijk over Boxtel-Best-Eindhoven-Valkenswaard naar Hasselt werd aangelegd.

Vanaf 1745 werd vanuit Den Bosch naar Best gewerkt en ook de zandbaan naar Eindhoven werd uitgezet. Het zou echter nog tot in het begin van de 19e eeuw duren vóór ook het gedeelte van Best naar Hasselt gereed was. Economische en strategische belangen van Napoleon hebben uiteindelijk de doorslag gegeven.

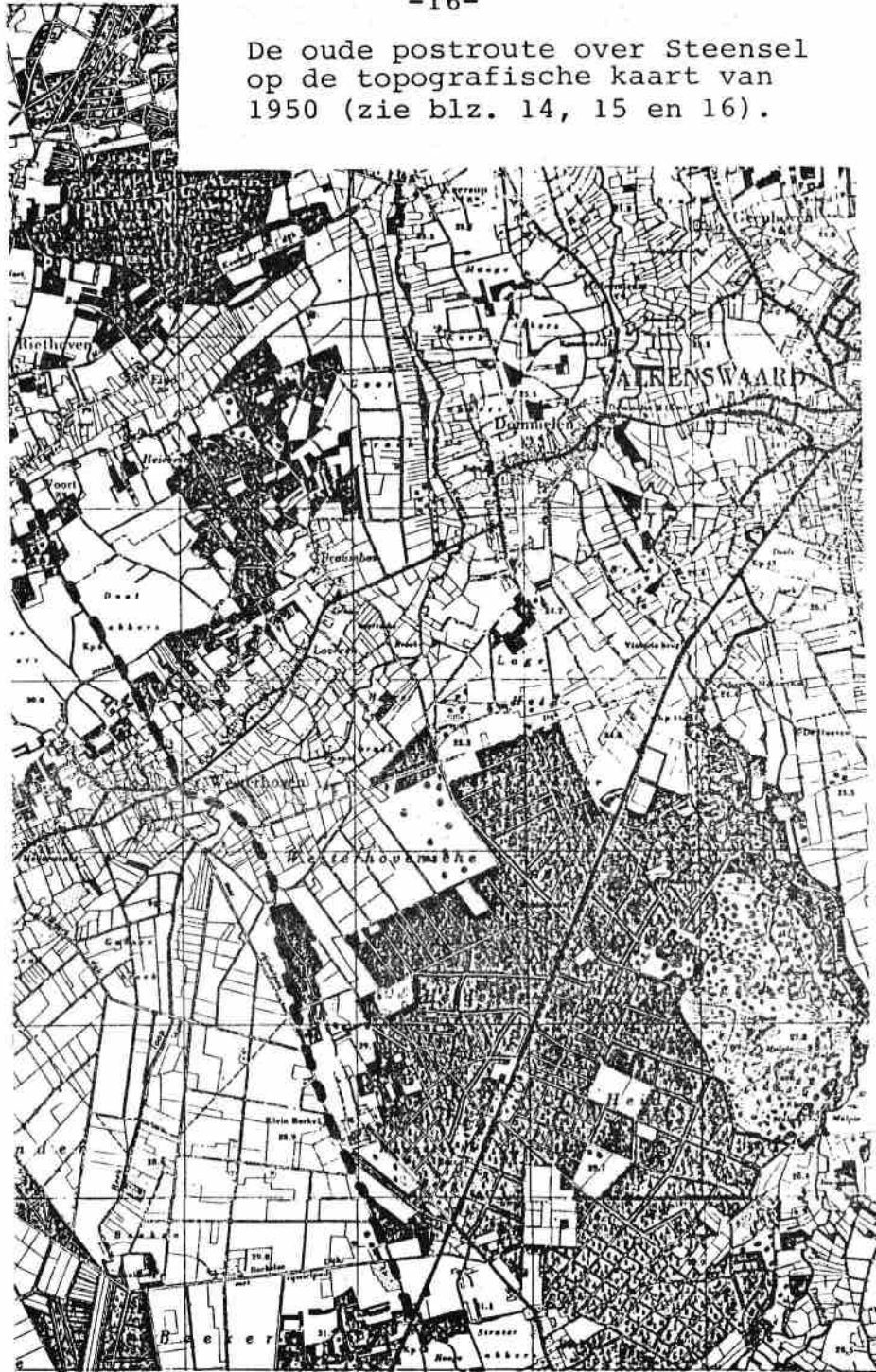
-15-

-14-

De oude postroute over Steensel op de topografische kaart van 1950 (zie blz. 14, 15 en 16).

Niet alle vrachtrijders maakten van de nieuwe weg gebruik. Vooreerst moest men op deze weg meer tol betalen (denk maar aan de talrijke "Barrier"-namen langs deze route). Een ander, meer tijdelijk motief was het verbod om de weg te gebruiken bij dooiweer. Een meer emotioneel en nostalgisch motief was de aanwezigheid van de oude herbergen, waar de voerlieden steeds als oude stamgasten werden verwelkomd en waar ze met anderen over allerlei zaken konden praten. Dit vasthouden aan oude haltepunten was ook sterk waar te nemen toen enkele jaren geleden de rijkswegen van Eindhoven naar Turnhout en van Breda naar Antwerpen gereed kwamen. Veel chauffeurs bleven over Reusel en over Zundert naar hun bekende halteplaatsen gaan. Nog in maart 1986 hielden talrijke chauffeurs een protestvergadering in de "Ketting" tussen Boxtel en Vught. Toch ligt deze pleisterplaats al vele jaren niet meer aan de grote doorgangsweg.

Dat deze oude herbergen een grote aantrekkingskracht hadden, blijkt wel uit het nadrukkelijk rondgestrooide gerucht dat men deze herbergen niet voorbij mocht gaan omdat anders het paard werd behekst of een rad van de wagen brak. Of de vrouwen thuis hiervan ook overtuigd waren werd er niet bijverteld.

Na de aanleg van doorgaande verharde wegen raakten de oude zandbanen op de duur in verval en werden minder "bevaren". Ook de herbergen raakten in verval waarop de talrijke "hut"-namen zoals de Heezerhut, de Paassensehut, de Steenselsehut en vele andere. Hun belangrijke taak om de dorst van paard en voerman te lessen was voorbij.

Om te controleren of de oude postbaan over Steensel nog berijdbaar was, heb ik deze weg vanaf Wintelre naar het zuiden gevolgd en vergeleken met oude kaarten. Het bleek dat deze zandbaan over het algemeen ook bij slecht weer nog goed bruikbaar is. Op veel plaatsen is het

nog een echte zandbaan. Op enkele gedeelten is een onderbreking, omdat men vlakbij een verharde weg heeft aangelegd. Aan perceelscheidingen en wallen is de oude baan meestal nog wel te volgen, ook al zal men dat in bossen te voet moeten doen.

Ik ben mijn onderzoek naar de huidige toestand van de baan begonnen in Wintelre met een postkoets, die door twee Franse paarden werd getrokken. Ik begon daar bij de Groenstraat in de richting van het Veneind. Hier stuitte ik op de eerste verandering. Vroeger liep de weg hier rechtdoor tussen de boerderijen maar is nu halverwege versperd. Ik moest dus even terug naar een afsplitsing bij een klein Maria-kapelletje (een kèske), volgde een verhard weggetje tot ik even voorbij het Veneind weer op de oude baan kwam. Daarbij passeerde ik de plaats waar vroeger de kerk van Wintelre stond. "Wijntersel" schrijft Schutjes en zo zegt men het nog in de Achtzaligheden (Schutjes Deel V, 1876, p. 926). Deze kerk werd in 1648 onteigend en raakte in verval.

Voorbij deze voormalige kerk wordt de baan over een paar honderd meter erg smal, omdat men elke vierkantemeter heeft benut voor buitenhuisjes en kampeerwagens.

Na deze benauwenis wordt het terrein meer open en de baan weer breder. Toch moet iets verderop ook hier in vroegere eeuwen een versmalling zijn geweest, want de baan stuit hier op een andere hindernis, namelijk een smal riviertje, dat in de zomer wel een droge bodem heeft gehad. Vanwege de belangrijkheid van de postbaan zal men toch al vroeg een brug hebben gebouwd wat blijkt uit de naam van het riviertje "de Bruggerijt". Voorbij de brug hebben vroeger enige grafheuvels gelegen. De baan loopt nog steeds rechtdoor naar Zand-Oerle en krijgt ook meer het aanzien van een echte baan. In de Bossche Protocollen van 1510 (Oerle R.44) wordt dit gedeelte "de Heerbaan" genoemd.

Ook bij Zand-Oerle blijft men rechtdoorrijden in de richting van Knegsel en kan aan de rechterkant enkele gerestaureerde grafheuvels uit de Bronstijd bekijken. Hier was vroeger een kruispunt van belangrijke verkeerswegen. Onze noord-zuid lopende postroute kruiste hier de Antwerpse baan, waaraan enkele steden hun stadsrechten hebben te danken, zoals Turnhout, Zand-Oerle, Eindhoven en Helmond.

De verkenning van onze postbaan, die vroeger rechtdoorliep naar de Poortakkers, is hier door de ruilverkaveling verdwenen. We moesten dus even naar rechts afwijken wat de vroegere vrachtrijders bij erg nat weer ook wel eens moesten doen, want dit verdwenen stuk postbaan liep door "de Rijten" en is nogal laag gelegen. Door aanleg van een (nu verharde) weg van Knegsel naar Steensel is de oude postbaan in verval geraakt. Vanaf de Poortakkers kan men nog even de oude weg volgen, al is er ook hier geknabbeld aan de breedte door hekjes en voortuintjes van zomer- en buitenhuisjes. Als men die voorbij is, kan men de baan weer duidelijk op volle breedte verder zien lopen tussen aarden wallen. Op dit punt had J. van Dooren uit Riethoven in 1889 urnen gevonden, zoals hij me in 1950 op tachtigjarige leeftijd vertelde. Later toen de talrijke handschriften van de Westerhovense onderwijzer P.N. Panken openbaar werden, las ik hierin dat deze met enige jongens had gegraven in 1889 langs "de Oude Voermansweg of Oude Dijk" tussen Steensel en Knegsel.

Met onze postkoets konden we hier niet verder en zwenkten dus even naar rechts uit, waardoor de nieuwe verharde weg van Knegsel naar Steensel werd bereikt. We staken de E3-autobaan over en het kruispunt bij Steensel in de richting van Riethoven. De postbaan passeerde hier een nieuw obstakel, namelijk het riviertje de Run. Blijkbaar heeft de passage hier oorspronkelijk bestaan uit een met stenen verharde rivierbo-

dem waarop de naam "Steenvoort" wijst. Later heeft men ook gebruik kunnen maken van de brug, die behoorde bij de Watermolen van de Stevert. In de huidige situatie is er weer een brug ten oosten van de vroegere watermolen. De baan gaat nu rechtdoor, ook op de kruising met de nu verharde weg Broekhoven-de Hobbel. Wel heeft men uit verkeersveiligheid een "knikje" aangebracht. De baan krijgt hier weer het oude karakter en loop recht naar de plaats waar vroeger de schutsboom stond van het plaatselijk gilde. Dit gedeelte heette enige jaren geleden nog Heerbaan, maar is nu op het straatnaambordje gedegradeerd tot Stevertsebaan. Bij dit bord steken we de weg Riethoven-Walik over en gaan rechtdoor de Tonterstraat in, waar enige jaren geleden potten uit een Merovingisch grafveld werden gevonden. Vroeger kon men op het eind van deze straat bijna rechtdoorrijden naar Westerhoven, maar ook hier is een verkeersknikje aangebracht. In de richting Westerhoven was er alweer een Voort, die echter bijna altijd droog stond en alleen bij veel regen voor afvoer moest zorgen van de Rijt, waaraan Riethoven zijn oude (en nog gebruikte) naam Rijthoven dankte. Tot de provinciale weg in Westerhoven kan men rechtdoor rijden en vroeger ook oversteken. Ook hier zorgt de verkeersveiligheid voor een afremsysteem. Dus even naar rechts en naar links. Op de splitsing die hier is aangebracht, stond ik voor een moeilijke keuze, die ook in vroeger eeuwen een rol heeft gespeeld. Beide wegen komen uit bij de Zandhoef in Borkel. Op een kaart van 1860 staat de linkerweg als belangrijkste aangegeven. Er is dan maar één rivier die gepasseerd moet worden. Mogelijk dat de andere baan ook wel gebruikt werd toen de watermolen van Westerhoven nog in funtie was. De linkerbaan zal wel de echte postroute geweest zijn. Deze volgde ik ook en kwam langs Klein Borkel en de Heuvel. Omdat het verdere gedeelte buiten het gebied van de Achtzaligheden ligt, vermeld ik alleen dat de baan

doorliep langs de Zandhoeve, de Voorste Brug, de de Achterste Brug en dan rechtdoor langs heidevelden naar de Belgische grens en via de Stenenbrug of Borkelsebrug verder naar het zuiden.

G. Beex.

Literatuur:

Schutjes, L.H.C.

Geschiedenis van het Bisdom 's-Hertogenbosch, Deel V, 1876;

Vercauteren, F.E.M.

De aanleg van de straatweg 's-Hertogenbosch-Best als deel van de verbinding met Luik (1740-1745) Bijdragen tot de sociale en economische geschiedenis van het Zuiden van Nederland. Deel IV, 1956;

Vercauteren, F.E.M.

De aanleg van de straatweg Best-Lommel, als deel van de verbinding 's-Hertogenbosch-Luik (1745-1818). Bijdrage tot de sociale en economische geschiedenis van het Zuiden van Nederland. Deel V, 1958.

Kempische museumroute

Op initiatief van de V.V.V.-Mol en Eersel is een route langs 6 Kempische musea uitgezet, 3 in België en 3 in Nederland. Ten behoeve van onze leden volgen hier in het kort enige gegevens.

Een vouwblad met routebeschrijving en nadere bijzonderheden is bij de V.V.V. verkrijgbaar.

Mol

GEMEENTELIJK JAKOB SMITSMUSEUM

Sluis 155, B-2400 Mol
Tel. (014) 31 74 35

Bergeijk

EICHAMUSEUM

Eerselsedijk 2a, 5571 CM Bergheijk
Tel. 04975-1318

Luyksgestel

BAKKERIJMUSEUM 'DE GRENSE WITTE'

Kapellerweg 13, 5575 BG Luyksgestel
Tel. 04974-1314

Eersel

MUSEUM 'DE ACHT ZALIGHEDEN'

Kapelweg 2, 5521 JJ Eersel
Tel. 04970-15649

Lommel

MUSEUM KEMPENLAND

Dorp 14, B-3900 Lommel
Tel. (011) 54 13 35

Mol

TORENMUSEUM

Sint-Pieter en Pauwel, centrum Mol, 2400 Mol
Tel. (014) 31 28 41 (gemeente)
(014) 31 26 10 (beiaardier)

Uit het jaarverslag van "DE HOOGHE DORPEN" 1985

De vereniging telde per 31-12-1985 53 leden, die in het afgelopen jaar aan de volgende activiteiten konden deelnemen.

- 23 januari lezing door de heer Besling over "3000 jaar Carnaval";
 - 2 februari bezoek aan museum 't Slot en lezing in de Schalm door prof. Vermeersch over een opgravingsproject in de Nijldelta;
 - 12 februari aanbieding van een kadasterkaart b.g.v. opening nieuwe gemeentehuis te Vessem;
 - 21 maart lezing door de heer Tupan over "Kleipijpen";
 - 6/8 april tentoonstelling "Kleipijpen" in gemeentehuis te Vessem;
 - 22 mei jaarvergadering, gevolgd door diavoorstelling over geneeskrachtige kruiden;
 - 23 juni medewerking aan zilvertentoonstelling b.g.v. gildefeest te Wintelre;
 - 29 juni fietstocht Boxtel-Liempde;
 - 14 september excursie met bezoek aan fort Breendonk en de abdij van Bornem;
 - 28 oktober lezing n.a.v. verschijnen van het boekje "Langs 's Heeren wegen" door Martien van Zoeren en Jaon Jansen;
 - 14 november i.s.m. Acht Zaligheden film "Van lijnzaad tot linnen";
 - 12 december jaarafsluiting met lezing door J. v.d. Biggelaar over "Historie en legenden rond Sint Nicolaas".
- Verder werd het boekje Vessem, circa mei 1940-september 1944 aangevuld en opnieuw uitgegeven. In samenwerking met A. van Kleef werd door Jo v.d. Biggelaar en Jos van der Heijden een boekje samengesteld over Elstenaren in Wintelre november 1944 - mei 1945.

In de loop van 1985 werden de drie dorpen op foto vastgelegd onder de titel "DE HOOGHE DORPEN" anno 1985.
De werkgroep "Kleipijpen" heeft zich opgeheven en gaat zich nu bezighouden met de "Romeinse wal te Knegsel".

J. v.d. Biggelaar.

Uit onze buitenlandse ruilabbonnementen

"'t Swanekoeriertje", Heist-op-den-Berg, december 1985:

- een maretakgebied in Belgisch Limburg; folklore rond de maretak (tekst van dr. Jozef Weyns †).

"'t Swanekoeriertje", Heist-op-den-Berg, januari 1986:

- beschrijving verkochte boedel, koper en prijs, te Beerzel in 1700;
- bespreking Gedenkboek 1908 - 1983 Dokterskring Kanton Heist-op-den-Berg.

Informatiebulletin van het Interdisciplinair Centrum voor Luchtverkenning v.z.w., Brussel 1985-3:

- de negatieve invloeden van ruilverkaveling chemische stoffen en intensief bodemgebruik in België;
- verslag archeologische excursie naar Baden-Württemberg.

"'t Swanekoeriertje", Heist-op-den-Berg, februari 1986:

- verkoop boedel 1714, koopvoorwaarden (o.a. calengierrecht weduwe en kinderen), omschrijving boedel, naam koper, prijs;
- de plaatselijke afdeling van het Davidsfonds te Heist-op-den-Berg.

Th. van der Aalst.

Het oude gemeentewapen van Oerle

Op 1 mei van dit jaar was het al weer 65 jaar geleden dat Oerle ophield een zelfstandige gemeente te zijn. Toen werd het met de gemeente Zeelst en Veldhoven-Meerveldhoven samengevoegd tot één grote gemeente, die kortweg de naam Veldhoven kreeg. Het raadhuis aan de Oude Kerkstraat verloor hierdoor zijn functie. Verbouwd tot woonhuis is het nu winkel en bakkerij en wordt bewoond door de familie Van Ras. Het gemeentelijk meubilair kwam op zaterdag 22 oktober 1921 in de openbare verkoop: opbrengst, met de meubelen van Zeelst en Veldhoven samen, 400 gulden. Voortaan moesten de Oerlenaren voor hun gemeentelijke zaken naar het raadhuis, dat toen in het dorp Veldhoven stond. Door deze veranderingen raakte ook het gemeentewapen dat Oerle bezat in onbruik. Dit wapen was op 16 juli 1817 aan Oerle verleend door middel van een gedrukt wapendiploma, waarop het wapen in kleur is geschilderd en beschreven. Helaas is

dit document sinds een aantal jaren zoek. Officieel luidt de omschrijving van het wapen van de gemeente Oerle: "Zijnde van lazuur, beladen met een kruisstreep en gekantonneerd met vier staande Leeuwen, alles van goud, het schild ter rechterzijde verzeld van een boom in zijn natuurlijke kleur" (lazuur=blauw). Voorafgaande aan deze registratie was in 1810 in het

land een nieuwe bestuursvorm ingevoerd. Oerle, dat daarvóór een eigen rechtspraak kende in de schepenbank en administratief met Meerveldhoven een eenheid vormde, werd toen een zelfstandige gemeente. Op besluit van Koning Willem I, van 24 december 1814, werden alle steden, dorpen, heerlijkheden, districten en corporaties opgeroepen hun bestaande wapens te laten registreren en bevestigen. Als men nog niet over een wapen beschikte, moest men bij de aanvraag een ontwerp met een motivatie insturen. Gezien de geringe bestuurservaring van de vele gemeentebesturen en het lage peil van het onderwijs en van de algemene ontwikkeling uit de achterliggende periode van onderdrukking en uitbuiting in ons gewest, behoeft het niemand te verwonderen, dat vele bestuurders van de pas opgerichte gemeenten niet goed raad wisten met deze oproep. Gekleurde wapentekeningen waren practisch nergens voorhanden. In plaats daarvan zonden talrijke gemeenten een zegelafdruk in. Zo zal het vermoedelijk ook wel in Oerle zijn gegaan. Het gemeentebestuur moest namelijk in november 1816 nog eens worden gemaand zijn gegevens in te sturen. Omdat de afbeelding van het oude schepenzegel geen kleuren aangeeft zijn toen, als gevolg van een weinig doordachte beslissing, de zogenaamde rijkskleuren toegepast. Zodoende viel de "keuze" op goud en blauw. De oudste afbeelding van het schepenzegel, waarmede de bestuurders van Oerle zegelden, is van 8 maart 1355. Hierop komen vier staande leeuwen voor en het schild hangt aan een tak van een (eike)boom. Het randschrift luidt: SIGILLUM COMMUNE LIBERTATIS DE SANDOERLE", wat betekent: zegel van de gemeenschap en vrijheid Zandoerle. De leeuwen dragen ongetwijfeld de verbondenheid uit met de Brabantse hertogen. Voor het eerst wordt een wapen met vier leeuwen gevoerd door hertog Jan II (1294 - 1312).

Niet uitgesloten is, dat door hem aan de bestuurders van Oerle het voeren van een eigen zegel werd vergund. Het wapen van Jan II is door een kruisstreep verdeeld in vier vakken, zogenaamde kwartieren. In het 1e en 4e kwartier staat de Brabantse leeuw en in het 2e en 3e kwartier de dubbelstaartige Limburgse leeuw. De Brabantse leeuw is van goud, in een veld van sabel (=zwart); de Limburgse leeuw van keel (=rood), in een veld van zilver. Het is natuurlijk jammer dat men er in 1817 niet aan heeft gedacht de juiste kleuren aan te houden. Maar ook de instantie die het wapen moest registreren maakte een vergissing. Zo moet in de beschrijving van het Oerlese wapen worden vermeld dat de boom ter linkerzijde van het schild staat en niet rechts. In de beschrijving van de afbeelding gaat men namelijk uit van het gezichtspunt van de wapendrager: dus omgekeerd voor de beschouwer. Maar vanwege de bekrachtiging door de Koning is de (foutieve) beschrijving de officiële. Het wapen dat de gemeente Veldhoven nu gebruikt is gebaseerd op het oude wapen van Oerle. De oorspronkelijke kleuren van de hertog zijn hierin opgenomen. Zij heeft hiermede een wapen dat, historisch gezien, het meest juiste is.

Afbeelding van het zegel uit 1355. Ook hierop is in het 2e en 3e kwartier de dubbelstaartige Limburgse leeuw afgebeeld.

De afbeelding van het oude gemeentewapen van Oerle gaat dus in elk geval terug tot 1355. Het verbindt hiermede tenminste zes eeuwen lief en leed van dit dorp, de vroegere vrijheid en heerlijkheid. Daardoor is het een herkenningsteken en een symbool van een gemeenschap geworden. Dat dit bij velen in Oerle zo wordt gezien, bewijst het gebruik van deze afbeelding op o.a.: de uniformen en het drapeau van de harmonie; de vlag die de pastoor op hoogtijdagen uitsteekt; het etiket op een fles Vilderswijn; de omslag van een boek of Koers van Oers; een gevelsteen in een pilaster bij een woonhuis aan de Berkt; een kleurenfoto in de hal van gemeenschapshuis "d'Ouw School".

Jacq. Bijnen.

Uit onze buitenlandse ruilabonnementen

"'t Swanekoeriertje", Heist-op-den-Berg, maart 1986:

- medewerking aan vertaling Gedenkschriften 1794 -1805 (221 bladzijden) van de pastoor te Schriel uit het Latijn;
- de brandweer te Heist-op-den-Berg in de 19e eeuw.

"'t Swanekoeriertje", Heist-op-den-Berg, april 1986:

- kleine Heistse verenigingen in de 19e en het begin van de 20e eeuw (o.a. hanekappers);
- oproep medewerking aan universitair onderzoek naar vroegere volksgerichten;
- de oudste Vlaamse schuren; duivelsschuren.

Th. v.d. Aalst.